

ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՎՈՂ ՈՒՍՈՒՑՉԻ
ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝ Գեղարվեստական ստեղծագործության ընկալման
խնդիրները տարրական դպրոցում

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Արմինե Անտոնյան

Աշտարակի Գ. Դափանցյանի անվ. թիվ 4 հիմն. դպրոց

ԱՇՏԱՐԱԿ 2022

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԹԵՄԱՅԻ ՁԵՎԱԿԵՐՊՈՒՄ -----	3
ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ-----	3
ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ -----	5
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ-----	8
ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱԿԱՆԱՅՄԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐԸ-----	12
ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ -----	16
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ -----	18

ԹԵՄԱՅԻ ՁԵՎԱԿԵՐՊՈՒՄ

ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԸՆԿԱԼՄԱՆ ՀԵՏ

ԿԱՊՎԱԾ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՈՒՄ

«Հենց հոգու մարդկային գանձերն են, որ սկսվում են այնտեղ, որտեղ մարդն ընդգրկված է բարոյական մտքերի և զգացմունքների աշխարհում:

Պրոֆեսոր Լ. Ի. Ռուվինյան

Երկար տարիներ աշխատելով դպրոցում՝ ես միշտ մտածում եմ, թե ինչպես տարրական դպրոցում ընթերցանության դասերը լուծեն իրենց հիմնական խնդիրներից մեկը՝ փոքր աշակերտի վերածումը մեծ ընթերցողի:

Տարրական դասարաններում ուսուցչի կարևոր խնդիրներից է գեղարվեստական ստեղծագործության ընկալման նախադրյալների մշակումը երեխաների համար: Կրտսեր դպրոցի աշակերտները հիմնականում ուշադրությունը կենտրոնացնում են ստեղծագործության առանձին հատվածներին և ոչ թե տեքստի ամբողջական կառույցի վրա: Նրանք ոչ միշտ են ճիշտ ընկալում ստեղծագործության ենթատեքստը, հերոսների արարքների դրդապատճառները: Սովորաբար ընթերցածն առավելապես ընկալում են զգայական մակարդակով: Այս ամենը ուսուցչին կանգնեցնում է դժվարության առջև և ուսուցիչը պետք է որոնի, գտնի այնպիսի ուղիներ, միջոցներ, որոնք մատչելի ու հնարավոր կդարձնեն թեմայի յուրացումը:

Որպես տարրական դասարանում դասավանդող ուսուցիչ, երբեմն ունեցել եմ նման դժվարություն և հիմա վերը նշված խնդիրների համար սահմանել եմ հետևյալ նպատակները.

- աշակերտի մեջ ձևավորել տեքստի բովանդակության ընկալման կարողություն
- նպաստել աշակերտի խոսքի և մտածողության զարգացմանը
- գրական ստեղծագործության միջոցով ձևավորել վերլուծական հմտություն

Խնդիրներ

- Վեր հանել և ներկայացնել, տարրական դպրոցում, գրական ստեղծագործությունների ընկալման հետ կապված խնդիրները
- Ուսումնասիրել և կիրառել գեղարվեստական ստեղծագործության ընկալման արդյունավետ մեթոդներ աշակերտների մոտ տեքստի բովանդակության ընկալման կարողությունների զարգացման համար
- Վերլուծել արդյունքները և կատարել եզրակացություն:

**ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԸՆԿԱԼՄԱՆ ՀԵՏ
ԿԱՊԿԱԾ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՏԱՐԲԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՈՒՄ**

Հայտնի է, որ գեղարվեստական ստեղծագործությունների ընկալումն առանձնահատուկ բնույթ ունի կրտսեր դպրոցականների կողմից: Երեխաներն ուշադրությունը կենտրոնացնում են ստեղծագործության առանձին հատվածների և ոչ թե տեքստի ամբողջական կառույցի վրա:Նրանք ճիշտ չեն ընկալում ենթատեքստը, հերոսների արարքների դրդապատճառները:Միաժամանակ երեխան ընթերցածն առավելապես ընկալում է զգայական մակարդակով և տեքստի և բովանդակությանն ակտիվորեն արձագանքում է այն դեպքում, երբ այն զգացական ընկալումներով ընթերցանության հնարավորություն է ընձեռում:

Անշուշտ, ընկալելու գործընթացը խիստ անհատական է և հիմնվում է անձի համոզմունքների և բարոյական չափանիշների վրա: Մակայն անհատական մոտեցումը կարող է չհամապատասխանել հեղինակի ասելիքին, եթե անձը չի հասկանում հերոսների արարքների դրդապատճառները, պատճառահետևանքային կապերը, տեքստի բուն իմաստը, հեղինակի դիրքորոշումը (ինչը հաճախ կատարվում է երեխայի հետ):Որպեսզի երեխան գեղարվեստական տեքստը լիարժեք ընկալի, այնպես եմ արել, որ նրա մեջ ձևավորեմ մի շարք կարողություններ՝ գեղարվեստական արտահայտչամիջոցները նկատելու և ճանաչելու, ստեղծագործության ժանրային առանձնահատկությունները որոշելու (տարբերի պատմվածքը բանաստեղծություններից տարբերելու, հեքիաթը առակից և այլն), պատկերացնելու նկարագրված բնապատկերները, ստեղծագործության զգայական ուղղվածությունը ընկալելու, հեղինակի դիրքորոշումը և իր դիրքորոշումը արտահայտելու համար: Մենք գիտենք, որ յուրաքանչյուր երեխա ունակ է ընկալելու ստեղծագործությունը. հարկավոր է միան ճիշտ ուղղորդում՝ այն է երեխային մղել գեղարվեստական գրականություն ընթերցելուն:

Երեխաների ընթերցանության շրջանակը կազմված է տարբեր ժանրերի ստեղծագործություններից՝ պատմվածքներ, հեքիաթներ, բանաստեղծություններ, քնարական և հումորային բանաստեղծություններ, հանելուկներ և այլն:

Հիմնական մեթոդները հետևյալն են.

1. Ուսուցիչը պետք է կարդա գրքից: Սա տեքստի բառացի փոխանցում է: Ընթերցողը, պահպանելով հեղինակի լեզուն, փոխանցում է գրողի մտքերի բոլոր երանգները, ազդում ունկնդիրների մտքի և զգացմունքների վրա: Գրական ստեղծագործությունների զգալի մասը կարդացվում է գրքից:

2. Հեքիաթասացությունը մեծ հնարավորություններ է ընձեռում գրավելու երեխաների ուշադրությունը:

3. Բեմականացում: Այս մեթոդը կարելի է դիտարկել որպես արվեստի գործի հետ երկրորդային ծանոթության միջոց:

4. Անգիր սովորելը / Ստեղծագործության փոխանցման (կարդալու կամ պատմելու) մեթոդի ընտրությունը կախված է ստեղծագործության ժանրից և ունկնդիրների տարիքից:

Դասի մեթոդաբանության մեջ անհրաժեշտ է առանձնացնել այնպիսի հարցեր, ինչպիսիք են դասին պատրաստվելը և դրա համար մեթոդաբանական պահանջները, ընթերցվածի մասին խոսակցությունը, վերընթերցումը, նկարագարդումների օգտագործումը:

Դասի նախապատրաստումը ներառում է հետևյալ կետերը.

- Ստեղծված չափանիշներին համապատասխան ստեղծագործության ողջամիտ ընտրություն (գեղարվեստական մակարդակ և կրթական արժեք), հաշվի առնելով երեխաների տարիքը, երեխաների հետ ընթացիկ կրթական և կրթական աշխատանքը և տարվա եղանակը, ինչպես նաև գրքի հետ աշխատելու մեթոդների ընտրությունը.
- Բովանդակության սահմանում՝ գրական և կրթական առաջադրանքներ; .

- Անհրաժեշտ է կարդալ ստեղծագործությունը, որպեսզի երեխաները հասկանան հիմնական բովանդակությունը, գաղափարը և հուզականորեն զգան այն, ինչ լսել են:

Այդ նպատակով պահանջվում է անցկացնել գեղարվեստական տեքստի գրական վերլուծություն, հասկանալ հեղինակի, կերպարի հիմնական գաղափարը, նրանց հարաբերությունները, գործողությունների շարժառիթները: Հաջորդը փոխանցման արտահայտչականության աշխատանքն է. Հուզական և փոխաբերական արտահայտչականության միջոցների յուրացում (հիմնական տոնայնություն, ինտոնացիա), տրամաբանական շեշտադրումների տեղադրում, դադարներ, մարզել ճիշտ արտասանություն, լավ խոսք: Նախնական աշխատանքում ներառված է նաև երեխաների ուսուցումը: Առաջին հերթին՝ ընկալման նախապատրաստումը գրական տեքստին, ըմբռնել դրա բովանդակությունն ու ձևը: Նույնիսկ Կ.Գ.Ուշինսկին անհրաժեշտ համարեց «նախապես երեխային հասկացնել այն աշխատանքը, որը ենթադրվում է կարդալ, այնուհետև կարդալ այն՝ առանց թուլացնելու տպավորությունը ավելորդ մեկնաբանություններով»: Այդ նպատակով հնարավոր է ակտիվացնել երեխաների անձնական փորձը, հարստացնել նրանց գաղափարները՝ կազմակերպելով դիտարկումներ, էքսկուրսիաներ, դիտելով նկարներ, նկարազարդումներ:

Անձանոթ բառերի բացատրությունը պարտադիր տեխնիկա է, որն ապահովում է ստեղծագործության լիարժեք ընկալումը: Անհրաժեշտ է բացատրել այն բառերի իմաստները, որոնք անհասկանալի են դարձնում տեքստի հիմնական իմաստը:

Գեղարվեստական ընթերցման և հեքիաթասացության դաս անցկացնելու և դրա կառուցման մեթոդաբանությունը կախված է դասի տեսակից, բովանդակությունից, գրական նյութից և երեխաների տարիքից: Տիպիկ գործունեության կառուցվածքը կարելի է բաժանել երեք մասի: Առաջին մասում տեղի է ունենում աշխատանքի հետ ծանոթություն, հիմնական նպատակը՝ գեղարվեստական խոսքի միջոցով երեխաներին ճիշտ և վառ ընկալում ապահովելն է: Երկրորդ մասում խոսակցություն է

ընթանում ընթերցվածի վերաբերյալ՝ բովանդակությունը և գրականությունը հստակեցնելու համար: Երրորդ մասում կազմակերպվում է տեքստի կրկնակի ընթերցում՝ հուզական տպավորությունը ամրապնդելու և ընկալածը խորացնելու համար:

Ընթերցանությանը կարող է նախորդել կարճ ներածական զրույց, երեխաներին պատրաստել ընկալման, նրանց փորձը, ընթացիկ իրադարձությունները կապել աշխատանքի թեմայի հետ:

Արտահայտիչ ընթերցանությունը, ուսուցչի հետաքրքրությունը, երեխաների հետ նրա հուզական շփումը բարձրացնում են գեղարվեստական խոսքի ազդեցության աստիճանը: Ընթերցելիս երեխաներին չպետք է շեղել տեքստի ընկալումից հարցերով, կարգապահական դիտողություններով, բավական է բարձրացնել կամ իջեցնել ձայնը:

Ընթերցանության ավարտին, մինչ երեխաները տպավորված են այն ամենից, ինչ լսել են, անհրաժեշտ է կարճ դադար: Պետք է անմիջապես անցնել վերլուծական զրույցի: Ընդհանուր պրակտիկայում կարդալն ուղեկցվում է վերլուծական զրույցով, նույնիսկ այն դեպքում, երբ աշխատանքը մեծապես ազդում է երեխաների հույզերի վրա: Հաճախ կարդացածի վրա հիմնված խոսակցությունները չեն համապատասխանում մեթոդաբանական պահանջներին: Բնութագրվում են այնպիսի թերություններով, ինչպիսիք են հարցերի պատահական բնույթը, ուսուցչի՝ երեխաների կողմից տեքստի մանրամասն վերարտադրման ցանկությունը. կերպարների, նրանց գործողությունների միջև հարաբերությունների գնահատման բացակայություն, անբավարար ուշադրություն ժանրի, կազմի, լեզվի առանձնահատկություններին: Այս վերլուծությունը չի խորացնում երեխաների հույզերն ու գեղագիտական փորձառությունները:

Դասի վերջում հնարավոր է վերընթերցել ստեղծագործությունը (եթե այն կարճ է) և դիտարկել նկարագարողումները, որոնք խորացնում են տեքստի ըմբռնումը, հստակեցնում և բացահայտում այն ավելի լիարժեք:

Իսկ ինչպես պետք է սովորեցնենք աշակերտին ճիշտ ընկալել տեքստը: Նախ՝ երեխայի մեջ զարգացնենք խորհելով ընթերցելու ունակությունները, որոնք էլ իրան կհանդիսանան, որպես գեղարվեստական ստեղծագործության լեզբի

յուրացման «բանալիները»: Ստեղծագործության բովանդակությունն ըմբռնելու համար անհրաժեշտ է այն ուսումնասիրել բազմակողմանիորեն:

Տեքստի բովանդակությունն ընկալելու կարողությունների ձևավորման և զարգացման շուրջ աշխատանքը կազմակերպվում է որոշակի հաջորդականությամբ:

Խթանման փուլում տարվող նախապատրաստական աշխատանքը նպաստում է տեքստի ընկալմանը: Այս աշխատանքի (վերնագրի, նկարազարդման շուրջ զրույց, հեղինակի վերաբերյալ տվյալների տրամադրում) նպատակն է երեխային դնել այնպիսի իրավիճակում, որ նա կարողանա պատկերացնել պատմվածքի համատեքստում նկարագրվող դեպքերը: Պետք է զուգահեռաբար ի մի բերել նաև փոքրիկ ընթերցողի կենսափորձը, ինչը կարող է հիմք ծառայել տեքստի ընկալման համար: Հեղինակի մասին անհրաժեշտ տեղեկությունները սովորաբար բարձրացնում են երեխաների հետաքրքրությունը թե՛ հեղինակի և թե՛ նրա ստեղծագործության նկատմամբ:

Նախապատրաստական աշխատանքից հետո անցկացնում են տեքստի նախնական ընկալմանը նպաստող աշխատանք՝ լուռ, ինքնուրույն ընթերցանություն, այնուհետև բարձրաձայն ընթերցանություն: Նախնական ընկալման ընթացքում նախ աշակերտները ծանոթանում են տվյալ նյութի ընդհանուր բովանդակությանը և զգայական կողմին, որ աշակերտը որոշի հարազատ է, արդյոք, ստեղծագործության թեման, հերոսները, նոր տեղեկություն ձեռք բերե՞ց ստեղծագործությունից, դուր եկա՞վ իրեն ստեղծագործության բովանդակությունը, հե՞ջտ էր այն հասկանալ և այլն: Այսինքն՝ ստեղծագործության նախնական ընկալման ստուգման նպատակս տրվող հարցերն ու առաջադրանքները պետք է համապատասխանում են ընկալման այս աստիճանին (ոչ լիարժեք, ընդհանուր, հիմնականում զգայական կամ բովանդակային):

Հետո հանձնարարել եմ կրկնակի ընթերցում, ինչի ժամանակ սովորողները ծանոթանում են հերոսների հետ, տեղեկանում նրանց արարքների դրդապատճառներին, գաղափար կազմում ստեղծագործության կառուցվածքի մասին և կատարում լեզվի որոշակի ուսումնասիրություն: Այնուհետև տեքստի իմաստավորման կարողությունների ձևավորումն է: Այսինքն պետք է մշակեմ ակնպիսի կարողություններ, որոնց օգնությամբ էլ կիրականացնեմ ստեղծագործության լիարժեք ընկալումը: Մենք գիտենք, որ ընկալել տեքստը նշանակում է հասկանալ ստեղծագործության գաղափարը, հեղինակի ասելիքը և զգալ տեքստում ներկայացվող զգացմունքները, գեղարվեստական ստեղծագործության լեզվի գեղեցկությունը: Դրա համար գեղարվեստական տեքստի ընկալման գործընթացի դժվարությունները հեշտ հաղթահարելու համար առաջարկում եմ մի շարք առաջադրանքներ սովորողին, որը նպատակաուղղված կլինի սովորողի ուշադրությունը զարգացնելու տեքստում գործածված բառերի նկատմամբ: Երեխաներն այս դեպքում կընդգծեն կարևոր բառերը, դուրս կգրեն դրանք, դատողություններ կանեն, թե ինչու է հեղինակն այդ բառերն օգտագործել տվյալ համատեքստում և կորոշեն , թե որ բառերն են բնութագրում հերոսներին և նրանց արարքները:

Տեքստի ընկալմանը նպաստող կարևոր միջոցներ են առաջադրանքները, որոնց կատարման ընթացքում աշակերտները սուզվում են երևակայության մեջ, գործի են դնում իրենց ստեղծագործական ներուժը: Այսինքն՝ այս կերպ կարող եմ հնարավոր դարձնել զարմանալու և զարմացնելու կարողությունը: Մայրենիի դասաժամերին կարևորություն է ստանում խնդրահարույց իրավիճակների ստեղծումը, որոնց շնորհիվ դարձյալ անհրաժեշտություն կզգացվի գործի դնել երևակայությունն ու զգացմունքները: Երեխաների երևակայությունը և զգացմունքային ոլորտը տեքստի՝ առավել խոր ընկալմանը նպաստող կարևորագույն գործոններ են: Անհրաժեշտ է խթանել այդ գործունեությունները, այլապես չի կայանա «երկխոսություն» տեքստի հետ:

Տեքստի ընկալմանը նպաստող մյուս կարևոր աշխատանքը պետք է լինի երեխայի հասկացածի և չհասկացածի միջև սահմանի ճշգրտումը: Այսինքն, այնպես անեմ, որ երեխան ինքն իր համար պարզի, թե ինչն է հասկացել, և ինչը՝

ոչ: Կարդալուն հետևում է իմ անմիջական հարցադրումը («Իսկ ի՞նչն է քեզ անհասկանալի տեքստում») որը աշակերտին կդրդի դատողություններ անելու, որի նպատակն է տեքստի բովանդակության առավել խոր ընկալման նպատակ:

Որպեսզի տեքստում ամփոփված տեղեկությունը աշակերտը լավ ընկալի դրան նպաստում է տեքստի վերլուծությունը: Այսինքն, աշակերտն ընթերցանության ընթացքում մտովի առանձնացնում է տեքստի կառուցվածքային և տրամաբանական միավորները, բացահայտում դրանց միջև առկա կապերը, ապա այդ մասին համապատասխան նշումներ կատարում պլանի մեջ կամ աղյուսակում: Այսպիսի աշխատանքը նպաստում է ստացած ամբողջ տեղեկատվության համակարգմանը և տեքստի առավել խոր ընկալմանը: Առանց տեղեկատվության մշակման հնարների նպատակաուղղված ուսուցման (պլանի կազմում, գրաֆիկական սխեմաների, աղյուսակների ստեղծում և այլն) հնարավոր չէ հասնել տեքստի խոր ընկալման: Իմ դիտարկումները ցույց են տվել, որ տեքստի բովանդակության շուրջ հարցերի կազմումը ևս դրականորեն է ազդում ինչպես տեքստի բովանդակության ընկալման, այնպես էլ մտածողության ակտիվացման վրա: Կարծում եմ, որ աշակերտի՝ տեքստի շուրջ հարցեր տալու կարողությունն ու ցանկությունը վկայում են.

Առաջին՝ ընթերցման ընթացքում նրա ակտիվությունը, ինչը ենթադրում է, որ աշակերտը կարողացել է երկխոսության մեջ մտնել տեքստի հեղինակի հետ:

Երկրորդ՝ ընթերցողն ընդունել է տեքստը հետազոտողի դիրքորոշմամբ:

Երրորդ՝ աշակերտների մեջ զարգացել են այնպիսի որակներ, ինչպիսիք են՝ քննադատական մտածողությունը և դիտողականությունը:

Չորրորդ՝ աշակերտների մեջ ձևավորվել են կանխագուշակման կարողություններ:

Հինգերորդ՝ երեխաների կողմից առաջադրվում են պատճառահետևանքային կապերը բացահայտող խնդրահարույց հարցեր, ինչը տրամաբանական մտածողության զարգացման և տեքստի խոր ընկալման ցուցանիշ է:

Հարցերի առաջադրման կարողությունների զարգացմանը նպաստում է «կանգառներով ընթերցանություն» ռազմավարության կիրառումը:

Վարդավր խոսքային չորս գործողության տեսակներից մեկն է , որն անմիջականորեն առնչվում է մյուս տեսակներին՝ լսել, խոսել և գրել: Այդ իսկ պատճառով տեքստն ընկալելու կարողությունների զարգացման գործընթացում անհրաժեշտ է ձգտել, որպեսզի զուգահեռաբար և հստակ հավասարակշռված կատարվի բոլոր բաղադրիչների ձևավորման աշխատանքը:

4-րդ դասարանում՝ «Ես այսպես ասեմ, դու այնպես հասկացիր» թեման ուսումնասիրելիս, ես աշխատեցի հետևյալ կերպ: Քանի որ առակը փոքրածավալ գեղարվեստական ստեղծագործություն է, և՛ խրատ է, և՛ իմաստուն խոսք, և՛ հետաքրքրություն է առաջացնում սովորողի մոտ, այն առումով, որ բաղկացած է երկու մասից՝ սյուժե և բարոյախոսություն կամ եզրակացություն: Եվ այդ եզրակացությունը եզրափակվում էր «առակս ի՞նչ կցուցանե» հարցադրումով: Դա շատ դուր էր գալիս երեխաներին, որ առողջ մտածողությամբ բացատրում էին առակի իմաստը, որից հետո դեղի էր ունենում կարծիքների փոխանակում:

Հանձնարարեցի սովորողներին յուրաքանչյուր դասին անցած առակից բացի կարդալ հայտնի առակագիրներ՝ Մխիթար Գոշի, Վարդան Այգեկցու, Աթաբեկ Խնկոյանի, Իվան Կոխլովի, Մկրտիչ Կորյունի, Եզոպոսի առակները:

Նպատակը հետևյալն էր՝

- Զարգացնել գեղարվեստական ստեղծագործություն ընթերցելու կարողությունը
- Վերլուծել, կշռադատել և վերարտադրել առակի բովանդակությունը և վերջում վեր հանել առակի բուն իմաստը
Խնդիրները՝
- Համացանցից գտնել, ընթերցել առակները
- Ներկայացնել առակի բովանդակությունը, վերլուծել առակի հերոսներին
- Բացատրել տրված դարձվածքների իմաստը

Սովորողները գնահատվում էին շաբաթվա վերջում՝ ըստ իրենց կարդացած առակների քանակից և վերլուծությունից: Շարժառիթը փնտրել, գտնել և ընթերցելն էր:

Ամեն դասաժամի, աշակերտները 4-5 նոր առակ էին պատմում(որոնք չէին կրկնվում) և վերլուծում: Սկսվեց առողջ մրցակցություն, որի շրջանակում

սովորողը սկսեց ավելի շատ ընթերցել, վերլուծել, տրամաբանել, կշռադատել և ինչու ոչ սեփական կարծիքն արտահայտել:

Թեման ամփոփեցինք խմբային աշխատանքով: Յուրաքանչյուր խումբ ներկայացրեց իր պատասառը՝ «առակա ի՞նչ կցուցանե» վերնագրով, նկարագարդումներով, համապատասխան դարձվածքներով, վերլուծություններով: Նախապես պատրաստել էի ԳՈՒՍ աղյուսակը՝ գիտեմ, ուզում եմ սովորել, սովորել եմ, որը կառուցողական էր:

Վերջնարդյունքում աշակերտները ունեցան մոտիվացիա ընթերցանության նկատմամբ, ձևավորվեց պատասխանատվության մեծ զգացում, շահագրգռվածություն՝ ունենալ լավ գնահատական ձեռք բերած գիտելիքի արդյունքում, որը բանավոր խոսքի, վերարտադրողական, վերլուծական, բացատրական, որոնողական, ցուցադրական կարողությունների զարգացումն էր:

Կարող եմ ասել, ակտիվ ուսուցում էր, որը հաջողությամբ ավարտվեց:

Գեղարվեստական ստեղծագործության ճյուղերից է հեքիաթը: Հեքիաթներն իրենց ուրույն տեղն ունեն դասագրքերում և երեխաների համար ամենասիրելի ժանրերից են:

Հեքիաթն իր երևակայական հերոսներով, զարմանահրաշ թագավորներով, կախարդներով, փերիներով, հսկաներով, թզուկներով, խոսող կենդանիներով ու բույսերով շատ մոտ է երեխաների երևակայական աշխարհին: Դա է պատճառը, որ նրանք մեծագույն սիրով կարդում ու լսում, վերլուծում ու ներկայացնում են հեքիաթները:

Իմ դիտարկումները ցույց են տվել, որ հեքիաթը ավելի լավ են ընկալում, երբ ուսուցիչը գործի է դնում իր դերային խաղը, ձայնի ինտոնացիան: Ավելի հաճախ հանձնարարում եմ, որ աշակերտները իրենք ընտրեն խաղընկեր և դերային խաղով ներկայացնեն տվյալ հեքիաթը: Այդ կերպ կարողանում են սովորել արտահայտիչ վերարտադրել ընթերցածը և ճիշտ դերային խաղով ներկայացնել: Հովհաննես Թումանյանի ծննդյան օրվան ընդառաջ, հանձնարարեցի խմբային աշխատանք՝ բեմականացնել հեղինակի որևէ հեքիաթ՝ համապատասխան

կոլորիտով, երգ ու երաժշտությամբ: Այդ ընթացքում այցելեցինք Թումանյանի թանգարան և մարգային գրադարան:

Խմբերը աշխատել էին ջանասիրաբար՝ ընտրելով համապատասխան հագուստներ, առարկաներ, երգ ու երաժշտություն: Յուրաքանչյուր խումբ ներկայացրեց իր հեքիաթը: Վերջում կատարվում էր հեքիաթի վերլուծություն. ըստ բովանդակության վերլուծում էի հեքիաթի հերոսների լավ ու վատ կողմերը, բնութագրում, բարոյախրատական եզրակացություն անում: Օգտագործում էին անցած և սովորած առած ասացվածքները: Հանձնարարել էի նաև, որ յուրաքանչյուր աշակերտ հեքիաթ հորինի, գրքի տեսքով կազմի, վերնագրի, նկարագարդի և ներկայացնի իրեն որպես հեղինակ: Աշխատանքը հաջողությամբ ավարտվեց: Խմբերը որպես խրախուսանք պարգևատրվեցին պատվոգրերով: Աշխատանքի մեջ բոլորն իրենց ներդրումն ունեին: Այն աշակերտները, որոնք դերային խաղին չէին մասնակցում, աշխատել էին պաստառների վրա, նկարագարդել էին, գրել էին հեքիաթի հիմնական իմաստն արտահայտող տողերը:

Վերջնարդյունքում օգտագործեցի քառաբաժան մեթոդը: Ներկայացված հեքիաթից դուրս գրեցինք ի՞նչ տեսա, ի՞նչ լսեցի, ի՞նչ զգացի, ի՞նչ կուզենայի փոխել: Ընկալմանը նպաստեց նաև երբ հեքիաթները դիտեցինք համակարգչային սենյակում՝ մուլտֆիլմի տեսքով:

Բանաստեղծությունը կամ չափածո գրական ստեղծագործությունը մի փոքր այլ է ընկալվում սովորողի կողմից: Էպիկական ստեղծագործություններում պատմվում կամ նկարագրվում է որևէ դեպք, գործողություն կամ իրադարձություն, գործող անձ, ինչպես պատմության մեջ, բայց չափածո տարբերակով: Հայտնի է, որ չափածո խոսքի ընկալումը երեխաների համար անհամեմատ ավելի դժվար է, քան արձակը, հետևաբար մինչ ընթերցելը գրույցի մեթոդով բացատրում են ստեղծագործության բովանդակությունը:

Օրինակ Հովհաննես Ծիրազի «Մայրս» բանաստեղծությունը անցնելիս, նախ վեր հանեցինք « Ո՞վ է մայրս իմ կյանքում» հարցադրումը և հետո որպես գրական ունկնդրում լսեցինք Միլվա Յուզբաշյանի կատարումը:

Որպես նպատակ ինձ համար սահմանեցի, որ կարողանան ընթերցել կամ անգիր ասել բանաստեղծությունը՝ սահուն, մտքի ընկալումով և հուզական:

Խնդիրներից էր տարբերել չափածո և արձակ խոսքը և բնութագրել:

Վերջնարդյունքում հանձնարարել էի, որպեսզի գրեն քառատող մայրիկի մասին՝ պահպանելով բանաստեղծական հանգերը:

Իմ դիտարկմամբ, գեղարվեստական ստեղծագործության թերի ընկալման խնդրին բախվել են ինքնուրույն ընթերցանության դասաժամերին, քանի որ նոր նյութը ընթերցում էր աշակերտը: Այստեղ կա լավ և վատ ընթերցող: Բնագրերը բավականին բարդ են կան բացատրական, բարբառային և անձանոթ տեղանուններ, ուստի ընկալման տեսակետից դժվար են և բացատրություն են պահանջում: Այս դեպքում նյութը բաժանում էի առանձին տրամաբանական մասերի, որոնք ընթերցվում էին, բացատրվում, մեկնաբանվում և՛ աշակերտների, և՛ իմ կողմից: Աշակերտների ընթերցելուց հետո անցկացնում էի զրույց՝ բնագրի ընդհանուր բովանդակության շուրջ: Վերջում ընդհանրացնող ու ամփոփող հարցեր առաջադրում: Բայց արդյունքն այնքան էլ գոհացուցիչ չէ:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ամփոփելով հետազոտական աշխատանքս, կարող եմ ասել, որ ցանկացած գեղարվեստական ստեղծագործության ընկալման համար պետք է նախ սերմանել սեր դեպի ընթերցանությունը, երկրորդ՝ զարգացնել սահուն, վարժ, արտահայտիչ կարդալու կարողություններն ու հմտությունները, հասկանալով կարդալը, երրորդ՝ զարգացնել քննադատական, վերլուծական մտածողությունը, գտնել ի՞նչն է լավը, դրականը, գեղեցիկը, ի՞նչն է վատը, բացասականը: Վերլուծելով կատարած աշխատանքի արդյունքները՝ գեղարվեստական ստեղծագործության ընկալման համար, մշակել եմ հետևյալ կետերը՝

- Ընթերցանության նախապատրաստություն: Ուսուցչի խոսք կամ հակիրճ գրույց: Մա գրույցի մեթոդն է
- Ստեղծագործության ընկալման առաջին աստիճան: Նոր նյութի ընթերցում ուսուցչի կողմից կամ լուր ընթերցանություն: Մա ուղղորդված ընթերցանության մեթոդն է
- Ստեղծագործական բովանդակության ընկալման միջոց: Մի քանի հարցի միջոցով ճշտվում է կարդացած նյութի առաջին տպավորությունը: Այստեղ օգտագործվել է կանխագուշակման աղյուսակը
- Ստեղծագործության ընկալման երկրորդ աստիճան՝ աշխատանք ուսուցչի հետ: Աշխատանք բնագրի վրա, ընտրովի ընթերցանություն, հերոսների արարքների վերլուծություն: Օգտագործվել է 3 բանալի մեկ կողպեք և բնութագրող ճառագայթ:
- Համադրել բնագրի ամբողջ յուրացումը վերլուծությունից հետո: Կարդացածի վերաբերյալ աշակերտի քննադատական մտածողության զարգացումը, կարծիք հայտնելը և ստեղծագործական աշխատանքը:

Եզրակացրեցինք նաև, որ խմբային աշխատանքներում սովորողը ձեռք է բերել ճանաչողական, լեզվամտածողական, միջանձնային, ներանձնային հատկանիշներ: Զարգացրել է ուսումնական գործունեության ընթացքում ինքնուրույն տեղեկատվություն ձեռք բերելու, սեփական գործունեության

պլանավորման, հետևողականորեն աշխատելու, աշխատանքն ավարտին հասցնելու կարողությունները:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

- Մայրենիի ուսուցման մեթոդիկա /Զուլիետա Գյուլամիրյան/
- Գերբովա, Վ.Վ. Երեխաներին ծանոթացնել գեղարվեստական գրականությանը: